

Národní rada pro duševní zdraví (Rada)
Záznam z XII. zasedání konaného dne 12. prosince 2023 od 13:00 do 15:25 hodin
Ministerstvo zdravotnictví a on-line

Přítomní členové a pověření zástupci

prof. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.	Ministerstvo zdravotnictví
Ing. Mgr. Venuše Škampová	Ministerstvo zdravotnictví
Mgr. Ivana Svobodová	Ministerstvo zdravotnictví (MZd)
Ing. Štefan Lukáč, MBA	Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV; on-line)
Ferdinand Hrdlička přítomný do 14:50	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT)
Ing. Lukáš Černohorský	Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR; on-line)
Ing. Jakub Haas přítomný od 13:45	Ministerstvo financí (MF)
Mgr. Klára Šimáčková Laurenčíková přítomná od 13:35	vládní zmocněnkyně pro lidská práva
Mgr. Veronika Kříčková připojená do 13:11	Svaz měst a obcí ČR (SMO ČR; on-line)
MUDr. Simona Papežová	Psychiatrická společnost ČLS JEP (on-line)
MUDr. David Kolouch	Dětská a dorostová psychiatrie PS ČLS JEP
Mgr. Tomáš Petr, Ph.D.	Sekce psychiatrická Česká asociace sester
PaedDr. Blanka Veškrnová	Asociace komunitních služeb v oblasti péče o duševní zdraví
Marie Salomonová, MSci.	uživatelé péče v oblasti duševního zdraví
Zbyněk Roboch, BA	uživatelé péče v oblasti duševního zdraví
Mgr. Alena Müllerová	neformální pečovatelé v oblasti duševního zdraví
Mgr. Petr Hanuš	Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR
Ing. Vladimír Štrébl	Všeobecná zdravotní pojišťovna ČR (VZP; on-line)
PhDr. Petr Winkler, Ph.D.	odborník na problematiku veřejného zdraví v oblasti duševního zdraví

Nepřítomní členové

prof. MUDr. Vlastimil Válek, CSc., MBA, EBIR	Ministerstvo zdravotnictví
Mgr. Bc. Vít Rakušan	Ministerstvo vnitra (MV)
JUDr. Pavel Blažek, Ph.D.	Ministerstvo spravedlnosti (MSP)
Mgr. Jana Kotalíková	vedoucí Úřadu vlády ČR (ÚV)
Rudolf Špoták	Asociace krajů ČR (AK ČR)
Mgr. Martin Balada, LL.M.	Svaz zdravotních pojišťoven ČR (SZP)

Stálí hosté

Mgr. et. Mgr. Jan Šturma

Světová zdravotnická organizace
(World Health Organization - WHO)
Odbor protidrogové politiky ÚV ČR

Ing. Lucia Kiššová

Hosté

MUDr. Světlana Bajerová

Všeobecná zdravotní pojišťovna
MV (on-line)

Ing. Štěpánka Cvejnová

Mgr. Tomáš Jandáč

Všeobecná fakultní nemocnice

Mgr. Alexandr Kasal, Ph.D.

Národní ústav duševního zdraví

Mgr. Tařana Skalická

MŠp

Mgr. Markéta Švejdová Jandová, DiS.

MZd

Mgr. Eva Tušková, Ph.D.

MZd

Ing. Alexandra Udženija

Hlavní město Praha

Program jednání:

- Úvodní slovo předsedy
- Zpráva o plnění Národního akčního plánu prevence sebevražd 2020-2030 za rok 2022
- Zpráva o plnění Národního akčního plánu pro Alzheimerovu nemoc a obdobná onemocnění 2020-2030 za období 2022
- Sociální služby a péče o duševní zdraví
- Koncepce adiktologických služeb pro děti a dorost
- Různé

Body 1

Úvodní slovo předsedy

V zastoupení zahájil jednání Tomáš Kašpárek, výkonný místopředseda Rady přivítal přítomné a představil program.

K programu nebyl žádný rozpor. Ivana Svobodová, tajemnice Rady potvrdila usnášeníschopnost Rady, kdy v úvodu jednání bylo přítomno 17 členů Rady či jejich zástupců.

Bod 2

Zpráva o plnění Národního akčního plánu prevence sebevražd 2020-2030 za rok 2022 (Zpráva NAPPS)

Eva Tušková představila krátce NAPPS jako strategii, která má přispět ke snížení sebevraždnosti v České republice, rozdělené do 4 strategických cílů. Její implementace je podpořena také realizací projektu JA ImpleMENTAL (zapojeno MZd a NÚDZ). Zpráva NAPPS navazuje na první zprávu za období 2020-2021 – obě zprávy dostupné na <https://www.mzcr.cz/narodni-akcni-plan-prevence-sebevrazd-2020-2030/>. Z celkových 30 opatření bylo v roce 2022 řešeno 16 opatření.

Splněno opatření 1.2.2 Analýza dat Správy železnic o sebevraždách na železnicích s cílem identifikace hot-spotů, míst, kde se nejčastěji dějí sebevraždy; jako další pak opatření

2.2.1 Zajistit dostupnost na důkazech založených informací o problematice sebepoškození, sebevraždění a jejich prevence včetně odkazů na pomoc s krizí nebo při výskytu sebevraždy na pracovišti nebo při výskytu sebevraždy na pracovišti nebo ve školském prostředí prostřednictvím NZIP, kdy byl v roce 2022 spuštěna webová stránka www.sebevrazdy.cz (naplňováno odbornými kapacitami projektu JA ImpleMENTAL). Účelem je jednak informovat veřejnost o tématice sebevražd a sebepoškození, včetně on-line podpory, a dále síťování a poskytování informací pro odborníky. Informovala i o dalších opatřeních již iniciovaných v průběhu roku 2023. Prioritní jsou ty, které nebyly dokončeny dle plánu v roce 2022 (př. oblast léčiv, hot spotů).

Harmonogram zpráv o naplňování NAPPS 2020-2030 je nastaven na dvouleté období, tedy za období 2023-2024, 2025-2026, 2027-2028 a poslední za roky 2029-2030 (zároveň závěrečná zpráva). Připravuje se i revize NAPPS, a to s termínem předložení vládě v červenci 2025.

Diskuse byla k nastavení sběru dat o sebevraždách, kde nejsou zahrnuty všechny pokusy o sebevraždu. Ta současná vycházejí z dat MZd o hospitalizacích pro záměrné sebepoškození.

Z analýzy dat Správy železnic k hot spotům bylo určeno 20 lokací, které byly diskutovány se Správou železnic. Ta už sama provádí analýzy vlastní, zároveň plánuje zajistit některého hot spoty. MZd a NÚDZ se i s ohledem na své kompetence a finanční náročnost řešení hot spotů se zaměřuje na vzdělávání personálu Správy železnic a nastavení psychologické podpory zaměstnanců, kteří se setkají se sebevraždou při výkonu práce. Samotné zabezpečení hot spotů je jednak finančně náročné a zároveň problematické s ohledem na vlastnictví dotčených prostor (nejsou ve vlastnictví Správy železnic). Řešením je pak například zneprístupnění prostor, instalace kamerového systému atp. Doplnění legislativy o povinnost zabezpečit více železnici by nemuselo být účinné s ohledem na velmi odlišné podmínky na různých místech a nemožnost zabezpečit celou síť.

Oceněny byly aktuální aktivity pro resort školství, jak šetření NÚDZ, tak připravený metodické doporučení k sebevraždnému chování pro školy. Problematická zůstává dostupnost služeb v terénu, včetně zajištění krizové intervence při neštěstí ve školách.

Z tématu vyvstala diskuse k potřebě koordinace těchto opatření s relevantními zástupci, tedy i Ministerstvem dopravy a Správou železnic, ale i dalších subjektů souvisejících s realizací opatření NAPPS, kteří nejsou zastoupeni v NRDZ. V současné době koordinace dílčích opatření probíhá díky kapacitám v projektu JA ImpleMENTAL realizovaném ve spolupráci MZd a NÚDZ, který bude končit v září 2024. Řízené zapojení gestorů a dalších subjektů ke společnému plnění NAPPS se ukazuje jako žádoucí. Zároveň členové upozorňovali na potřebu dostatečných kapacit pro fungování NRDZ a jejich skupin a potřebu konkrétních nástrojů pro implementaci návrhů do praxe (mandát, finanční prostředky pro organizaci práce skupiny a implementaci).

K opatření 2.1.4 Zajištění návaznosti služeb po propuštění z hospitalizace pro psychiatrické onemocnění prostřednictvím pilotního projektu financovaného z výzvy MPSV; v případě osvědčení pilotu šíření této praxe byla na dotaz doplněna informace, že se jedná o služby zejména pro pacienty, kteří jsou riziková z hlediska sebevraždného chování. NÚDZ připravil projekt s návrhem systematické práce s těmito lidmi. Aktuálně je projekt v procesu hodnocení na Řídicím orgánu Operačního programu Zaměstnanost plus společně s dalšími projekty NÚDZ a MZd, které jsou financovány z jedné výzvy bez navýšení prostředků s ohledem na nově zařazené projekty MZd. NÚDZ je opakovaně vyzván Řídicím orgánem k doplňování projektových záměrů, včetně vysvětlování a zdůvodňování jednotlivých kroků, dokládání evidence zahraničních zkušeností i zkušeností NÚDZ, bez argumentace pro neakceptaci těchto doplnění. Zároveň Řídicí orgán prezentuje nedostatek informací o zamýšlené podpoře reformy péče o duševní zdraví ze strany Ministerstva zdravotnictví.

Z těchto důvodů se zpožďuje příprava a následná realizace projektu. Podobný proces je i u dalších projektů Ministerstva zdravotnictví v jiné oblasti než je duševní zdraví – dochází k významnému krácení i u prioritních meziresortních projektů.

Bod 3

Zpráva o plnění Národního akčního plánu pro Alzheimerovu nemoc a obdobná onemocnění 2020-2030 za období 2022 (Zpráva NAPAN)

Markéta Švejsová Jandová představila NAPAN, jeho tvorbu a vymezení 5 cílů. Koordinace aktivit NAPAN je zajištěna díky pozici koordinátora na Ministerstvu zdravotnictví a zřízenou Mezioborovou a meziresortní pracovní skupinou pro koncepční řešení problematiky Alzheimerovy nemoci a obdobných onemocnění (PS PAN). Doporučené postupy uvedené v 1. cíli se daří plnit díky financování z fondů Evropského hospodářského postupu, předpokládaný termín pro výstupy je první polovina roku 2024. Dále se připravuje mapování dostupných sociálních služeb, kdy má MPSV připravit memorandum o spolupráci s NÚDZ, které by pak mohlo oslovit kraje ke spolupráci na mapování. Příprava memoranda se zpozdila. Již se podařilo nastavit, že screeningové vyšetření kognitivních funkcí praktickým lékařem je součástí preventivních prohlídek od 65 roku. Na aktivity NAPAN navazují i další aktivity Ministerstva zdravotnictví, kdy vznikla pracovní skupina pro koncepci rozvoje geriatrické péče. Na dotaz k zvažování vzniku geriatrických týmů, bylo doplněno, že součástí koncepce jsou i aktivity zaměřené na geriatrické ambulance, pracující i s lidmi s Alzheimerovou nemocí. Koncepce se dokončuje a začátkem roku má jít do připomínkového řízení.

V cíli 2 Vzdělávání došlo k překladu a adaptaci on-line kurzu MOOC pro formální pečující a nástroje WHO iSupport a dále byla připravena analýza současné nabídky pregraduálního a postgraduálního vzdělání pro nelékařská povolání z hlediska Alzheimerovy nemoci a dalších obdobných onemocnění. U cíle 3 Epidemiologie a výzkum se podařilo zprovoznit Národní portál psychiatrické péče (<https://psychiatrie.uzis.cz/cs/rocenka/>) s informacemi specificky zaměřenými na péči o lidi s demencí, specificky i s Alzheimerovou chorobou. Cíl 4 Prevence a osvěta se zaměřil na adaptaci doporučených postupů na snížení rizika kognitivního poklesu a demence na kontext ČR a cíle 5 Ochrana práv osob žijících s demencí se dotýká zvýšení příspěvku na výkon veřejného opatrovnictví v obcích.

Navázala aktuální informací z roku 2023 vycházející z potřeby zvyšování povědomí a informovanosti pracovníků různých služeb uváděné v NAPAN, které se nyní prosazuje pomocí přístupu dementia friendly community. Kritéria pro ČR byla nastavena neziskovou organizací Dementia ve spolupráci s dalšími stakeholdery, včetně zástupce MZd. Celkem 14 kritérií bylo odsouhlaseno i PS PAN. Nyní k řešení zavádění kritérií do praxe, včetně nastavení mechanismu pro potvrzení splnění kritérií v jednotlivých regionech. Dotaz na podporu financování kroků k zajištění dementia friendly Community v jednotlivých krajích nebyl zodpovězen.

Nově plánované aktivity jsou zařazeny do projektu NÚDZ KODES, který míří na propojenost služeb pro lidi s demencí, podporu činnosti svépomocných skupin a vzdělávání. Dále se Ministerstvo zdravotnictví zapojuje do přípravy mezinárodního projektu - společné akce Demence a další neurologické poruchy (financováno z programu EU4 HEALTH) se zaměřením na aktivity zdravotní gramotnosti a dostupnosti dat a cesty péče, tedy návazně na další připravované aktivity.

V současné době je zapotřebí prohloubit spolupráci s MPSV a v souladu s dříve uvedeným vytvořit a implementovat strategii na snížení rizika kognitivního poklesu a demence, kde se navazuje spolupráce se Státním zdravotním ústavem. Nedostatečná podpora je v oblasti

výzkumu demence, kdy chybí metodika k monitorování a koordinaci informací o financování výzkumu demence v souladu se zahraničními doporučeními. Zásadním problémem je zajištění financování jednotlivých aktivit.

Návrh a tvorba sítě služeb pro pacienty s Alzheimerovou chorobou je zásadní i pro plánování transformace psychiatrických nemocnic a poskytování péče gerontopsychiatrickým pacientům, a to s ohledem na zvyšující se počet lidí s Alzheimerovou chorobou. Psychiatrické nemocnice nemají být náhradou za péči v sociálních službách. V současné době nejsou k dispozici ani data ani doporučené postupy pro průchod pacienta systémem péče, které míří i na pacienty s komorbiditami, polymorbidní pacienty atd. Je nutné řešit dostupnost potřebných služeb i u dalších skupin.

Doplněna byla informace o nové aplikaci ČVÚT (se zapojením NÚDZ) Cogni Trainee na zachycení počátečního stádia Alzheimerovi nemoci.

MPSV projedná možnost určit jednoho pracovníka, který bude odpovídat za plnění opatření NAPAN a zajišťovat provázání mezi různými sekcemi ministerstva.

Bod 4

Sociální služby a péče o duševní zdraví

Ministerstvo práce a sociálních věcí bude zvažovat realokaci cca 3 mld. Kč, které nebyly v rámci Operačního programu Zaměstnanost + vyčerpány. Jedním z možných zaměření je podpora péče o duševní zdraví skrze financování rozvoje terénních a ambulantních služeb a deinstitucionalizace pobytových služeb. Předpokládané časové ukotvení je zahájení realizace projektů v roce 2025 a časový rozsah projektů max. 3 roky.

Změny v zákoně o sociálních službách na diskutovaná témata nereflektuje.

Vyslovena byla obava, aby výše uvedená realokace nebyla čerpána z prostředků původně určených na systémové projekty MZd a NÚDZ. A to i v souvislosti s připravovanou revizí programů. Po diskusi bude ve spolupráci s MPSV připravena informace o alokaci finančních prostředků z Operačního programu Zaměstnanost plus na oblast duševního zdraví v gesci Ministerstva zdravotnictví a bude přizván zástupce MPSV s gescí za Operační program zaměstnanost plus.

Dotaz, jakým způsobem bude v zákoně o sociálních službách upravena možnost poskytovat služby CDZ dvěma subjekty. Novelizace zákona o sociálních službách je rozdělena do poslanecké novely, která zahrnuje prodiskutované, spíše technické úpravy zákona dle praxe. Jednou z těchto změn je doplnění zásady upřednostnění péče službami terénními či ambulantními před službami pobytovými. Od roku 2026 bude dle navrhovaných změn MPSV vytvářet síť služeb s nadregionální, celostátní působností. Druhá novela je plánována jako vládní, která bude zpracovávána následně. Nyní prioritou byla první novela a návrh profesního zákona. AKS zašle podklad pro zapracování požadavku do novely.

Hlasování k bodů 2 a 3

V době hlasování bylo přítomno 18 členů či pověřených zástupců.

➤ Usnesení č. 9/23

Národní rada pro duševní zdraví bere na vědomí Zprávu o plnění Národního akčního plánu prevence sebevražd 2020-2030 za rok 2022.

**15 – PRO
0 – PROTI
3 – ZDRŽEL/A SE**

Usnesení bylo přijato.

➤ Usnesení č. 10/23

Národní rada pro duševní zdraví bere na vědomí Zprávu o plnění Národního akčního plánu pro Alzheimerovu nemoc a obdobná onemocnění 2020-2030 za rok 2022.

**15 – PRO
0 – PROTI
3 – ZDRŽEL/A SE**

Usnesení bylo přijato.

Bod 5

Koncepce adiktologických služeb pro děti a dorost

Odbor protidrogové politiky na Úřadu vlády ČR realizoval v minulých letech projekt Systémová podpora rozvoje adiktologických služeb, v rámci kterého byly připraveny systémové změny týkající se zejména sítě adiktologických služeb. Jako rámec byla zpracována Koncepce rozvoje adiktologických služeb, dále další materiály, včetně Standardů odborné způsobilosti adiktologických služeb a Příručka ke standardům odborné způsobilosti adiktologických služeb. V roce 2023 byl v dubnu přijat nový akční plán protidrogové politiky, kde je také zaměření na síť adiktologických služeb. Dále se budou doplňovat doporučené postupy v adiktologii s předpokládaným termínem dokončení v roce 2024. V materiálech je pracováno také s tématy psychosociální a psychoterapeutické podpory i pro lidi s duševním onemocněním.

Koncepce adiktologických služeb pro děti a dorost navazuje na Koncepti rozvoje adiktologických služeb, která se nyní schvaluje na Radě vlády pro koordinaci politiky v oblasti závislostí. Představena byla současná situace ovlivněná novými látkami na českém trhu i rozvojem rizikového chování v rámci digitálního světa. Mezi cíle patří zajištění adiktologických: preventivních služeb, nízkoprahových, ambulantních služeb, služeb krátkodobé stabilizace, rezidenčních služeb a služeb následné péče. MPSV, MZd a MŠMT budou požádány o součinnost a participaci na tvorbě a posléze realizaci implementačního plánu. I zde bude podstatné zajistit nejen finanční prostředky, ale zároveň lidské zdroje.

Na dotaz byla doplněna informace o připravovanému vzdělávání adiktologů, kurzu S4 ze strany České asociace adiktologů ve spolupráci s Institutem postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví, který by byl akceptovaný zdravotními pojišťovnami, a to od roku 2024. Zároveň je ve stejné spolupráci řešeno postgraduální vzdělávání dětských adiktologů, které by mělo být zahájeno začátkem roku 2024. U pregraduálního vzdělávání budou studenti více motivováni pro vstup do pokračujícího vzdělávání.

V době hlasování bylo přítomno 17 členů či pověřených zástupců (krátkodobě nepřítomná vládní zmocněnkyně pro lidská práva).

➤ **Usnesení č. 11/23**

Národní rada pro duševní zdraví bere na vědomí informaci o zpracované Koncepti adiktologických služeb pro děti a dorost.

13 – PRO

0 – PROTI

4 – ZDRŽEL/A SE

Usnesení bylo přijato.

Bod 6

Různé

Termíny setkání NRDZ v roce 2024: 19. 3., 18. 6., 17.9. a 10. 12, vždy od 13 do 15 hodin.

Informování o splnění úkolu z usnesení NRDZ č. 6/23 – vývoj produkčních a úhradových dat a smluvní kapacity společně za všechny pojišťovny byl zaslán společně se zápisem z přechozího zasedání NRDZ. Zpětná vazba ze strany členů prozatím nepřišla a ani na jednání nebyly vzneseny připomínky či dotazy.

Zástupci za lidi se zkušeností s duševním onemocněním představili 4 podněty:

- zapojování peerů v rámci vysokého i středního školství – bude řešeno za přítomnosti zástupce za MŠMT
- problém s dostupností léků pro lidi se zkušeností s duševním onemocněním – odborná společnost se tomuto s Ministerstvem zdravotnictví SÚKL věnuje; informace jsou zveřejňovány na webové stránce SÚKL
- z terénu podnět o neuzavírání smluv pojišťoven s novými ambulantními lékaři/psychiatry
- potřeba podpory připravených systémových projektů – již dnes projednáváno, uvítán bude zástupce za Řídicí orgán na dalším zasedání
- koordinace skupiny pro lidská práva – setkání jsou koordinovány ze strany tajemnice NRDZ, Úřad vlády má připravit do února 2024 analýzu, poté bude naplánováno jednání

Snižování nadměrného předepisování psychofarmak pro lidi s mentálním postižením anebo autismem – 7. 12. 2023 se uskutečnil kulatý stůl, a to pod gescí vládní zmocněnkyně pro lidská práva. Psychiatrická společnost ČLS JEP bude pracovat na doporučeném postupu léčby poruch chování u osob s poruchami intelektu a ve spolupráci s Českou neuropsychofarmakologickou společností plánuje připravit edukační materiály s touto tematikou pro lékaře a další zdravotní profese. Ostatní rezorty byly vyzvány ke spolupráci s cílem připravit mezioborový doporučený postup, který by zahrnul i postupy pro sociální pracovníky a pečovatele. Odbor protidrogové politiky ÚV ČR by se rád připojil k problematice nadměrného předepisování léků, protože mnoho lidí je závislých na předepisovaných psychoaktivních lécích.

Vzdělávání psychiatrů – vznesen dotaz za centra duševního zdraví, zda by mohla být prodloužena doba působení v centrech duševního zdraví z jednoho měsíce na delší časový úsek. V současné době probíhá revize vzdělávání, kde toto bude vzato jako podnět.

Zpráva o plnění NAPDZ za léta 2022-2023 bude koordinována ze strany Ministerstva zdravotnictví, které osloví gestory jednotlivých opatření, a to začátkem roku 2024 s prvotním požadavkem na odpověď 1 měsíc.

Závěr:

Tomáš Kašpárek poděkoval za účast na jednání.

Termín dalšího setkání: 19. 3. 2024 13,00 - 15,00.

Jednání bylo ukončeno v 15:25 hodin

Zapsala: Ivana Svobodová

V Praze dne 20. prosince 2024